

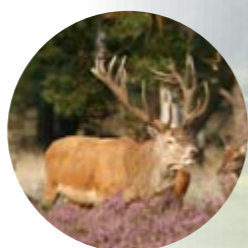

Groen & gezond

De provincie Utrecht in 2050
volgens de Utrechtse
natuur- en milieuorganisaties

Dus wat wij willen is:

- Een provincie waarin volop ruimte is voor natuur en natuurlijke processen.
- Groene landschappen die bijdragen aan de gezondheid van mensen.
- Een groei van de provincie die samen gaat met de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en de luchtkwaliteit.
- Een klimaatbestendige provincie waarin de opwekking van duurzame energie zorgvuldig in het landschap is ingepast.

Groen & gezond

De provincie Utrecht in 2050
volgens de Utrechtse
natuur- en milieuorganisaties

Natuur- en milieuorganisaties in de provincie Utrecht, april 2018

Voor reacties of meer informatie kunt u mailen naar info@nmu.nl

Eindredactie: Natuur en Milieufederatie Utrecht

Coverfoto: Renk Ruiter

Overige foto's: Siebe Schootstra, Martha de Jong-Lantink, Freenature-images

Vormgeving: Communicatiebureau De Lynx

“Wat voor provincie willen we zijn?”

Inleiding

Landschap en erfgoed: basiswaarden voor mens, natuur en economie

De provincie Utrecht maakt een nieuwe integrale omgevingsvisie voor de fysieke leefomgeving. In voorbereiding hierop maakt de provincie in 2018 een Lange Termijnvisie voor het jaar 2050. De centrale vraag hiervan luidt: “Wat voor provincie willen we zijn?”

Als groene organisaties in Utrecht denken we graag mee over het antwoord op deze vraag. Het is een uitdaging om ons een beeld te vormen van onze provincie op zo’n lange termijn. De ontwikkelingen gaan zo snel en huidige toekomstbeelden kunnen over een paar jaar alweer achterhaald zijn. Wat zal er over 30 jaar allemaal technisch mogelijk zijn?

Maar we kunnen wel ons ideaalbeeld schetsen van de ruimtelijke toekomst van onze provincie, als we verder redeneren vanuit de huidige ontwikkelingen en opgaven. Dit beeld beschrijven wij in deze publicatie. Deze toekomst kunnen we niet realiseren

zonder de provincie en de Omgevingsvisie als instrument. De rol van de provincie is van groot belang bij de uitvoering, het faciliteren en de financiering van ruimtelijke ontwikkelingen. Om waarden zoals groen en gezondheid te beschermen, moeten er duidelijke kaders worden gesteld. Gewenste ontwikkelingen moeten mogelijk gemaakt en gestimuleerd worden. Wij hechten dan ook veel waarde aan een goede, integrale provinciale Omgevingsvisie.

Als groene organisaties in de provincie Utrecht werken we graag met de provincie samen om dit toekomstbeeld werkelijkheid te laten worden!

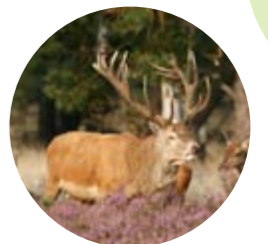
In de provincie Utrecht komen we bijzondere en zeer diverse landschappen tegen. Van het veenweidegebied tot het kleinschalige coulissenlandschap met zijn houtwallen en heggen; van de Gelderse Vallei en de open Eempolder tot het afwisselende landschap langs de Kromme Rijn en de Langbroekerwetering. Elk landschap heeft zijn eigen geschiedenis. Tezamen vertellen ze de geschiedenis van de provincie Utrecht. Een geschiedenis die ook zichtbaar is in de vorm van alle buitenplaatsen, molens, forten, etc – ons erfgoed.

In 2050 worden de waarden van deze landschappen ten volle benut. En dan niet alleen de economische waarde, maar juist ook de waarden voor natuur en de mens. Nieuwe woningen, wegen en spoorlijnen hebben geen negatief effect gehad op het landschap. Sterker nog, ruimtelijke plannen hebben juist bijgedragen aan de kwaliteit ervan. Doordat nieuwbouw vooral in de steden is gerealiseerd, zijn ook de steden levendig en vitaal. Overheden en het bedrijfsleven investeren als vanzelfsprekend in behoud en versterking van landschap en erfgoed.

De landschappen spelen een belangrijke rol voor de natuur. Een stevig vlechtwerk van watergangen, moerasjes, poelen, brede bermen, kleine bosjes en paden – ofwel een goede ‘groen-blauwe dooradering’ – geeft dieren en planten volop plekken om te rusten, te foerageren en zich voort te planten. De biodiversiteit is daardoor hoog en de landschappen versterken zo de kwaliteit van het Utrechtse Natuurnetwerk. De landschaps- en cultuurhistorische elementen worden goed beheerd en ook (via ruimtelijke plannen) beschermd.

Voor mensen bieden de mooie landschappen een prettige omgeving om te wonen, te werken en te verblijven. Stadsbewoners vinden hier rust, ruimte en groen. Ze kunnen er volop fietsen, kanoën en wandelen. En ze kunnen het erfgoed bewonderen en bezoeken. Zo houden de landschappen de bewoners van de provincie lichamelijk en geestelijk gezond.

De landschappelijke diversiteit versterkt bovendien de Utrechtse economie. Het landschap is voor bedrijven een belangrijke reden om zich in Utrecht te vestigen. De huizen in en nabij de mooie landschappen hebben een hogere waarde. En het feit dat Utrecht met zo’n klein oppervlak zoveel landschappelijke en historische diversiteit kent, uit zich in drie UNESCO werelderfgoed gebieden: de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Romeinse Limes en Geopark Heuvelrug.

2 Vier robuuste natuursystemen

De biodiversiteit in Utrecht is hoog

3 Groene landschappen rond steden

4 Duurzame landbouw met natuur

In de provincie Utrecht zijn er vier grote natuursystemen:

- De Heuvelrug
- Het rivierenlandschap van de Nederrijn en de Lek
- Het veenweidegebied
- De Eemdelta

In 2050 vormen deze gebieden vier robuuste natuureenheden.

Het volledige Utrechtse natuurnetwerk is al in 2028 gerealiseerd, inclusief de groene contour – 3.000 hectare voormalige landbouwgrond die is omgevormd tot natuur en natuurrijke landbouw. Daarna is er jaarlijks geïnvesteerd in de kwaliteit van het robuuste natuurnetwerk en de natuur in de omliggende landschappen. Hierdoor is de biodiversiteit in Utrecht hoog. Utrecht loopt voorop als natuurrijke provincie in Nederland!

Het water, de bodem en de lucht binnen en buiten het natuurnetwerk zijn schoon. Zo schoon dat niets de ontwikkeling van een optimale biodiversiteit in de natuurgebieden meer in de weg staat. Ecoducten, faunapassages en verkeersdrempels hebben de versnippering van natuurgebieden opgeheven. Slimme technieken

zorgen ervoor dat dieren niet meer worden verstoord door straatverlichting. Ook nieuwe bebouwing of infrastructuur heeft niet geleid tot versnippering van natuurgebieden.

Hieronder volgt een korte specifieke omschrijving van de vier natuursystemen in 2050.

De Heuvelrug

De Heuvelrug is een groot aaneengesloten bosgebied, met veel inheems oud bos, afgewisseld met heide, stuifzand en droge graslanden. Er is een goede balans tussen natuur, natuurbeleving, wonen en werken. Natuurkernen zijn verder ontwikkeld en kennen rustgebieden voor wild.

Via de flanken heeft de Heuvelrug goed werkende ecologische verbindingen met de laaggelegen gebieden eromheen: het Kromme Rijngebied, de Laagte van Pijnenburg en het Vechtplassengebied. Dieren zoals reeën en edelherten lopen ongestoord van de oevers van de Nederrijn tot aan het Gooimeer. Of naar de Veluwe, via de ecologische verbinding door de Gelderse Vallei.

Levende rivieren

Alle uiterwaarden bieden ruimte aan levende, dynamische en klimaatbestendige rivieren. Robuuste verbindingen verbinden de uiterwaarden met het achterland. In de uiterwaarden en op de rivieren is volop ruimte voor allerlei vormen van extensieve ('rustige') recreatie, zoals wandelen en fietsen. Vis- en zeearenden broeden in de gevarieerde rivierbossen, die rijkelijk voorkomen langs de oevers. In het water krioelt het van het leven: insecten, waterplanten en allerlei soorten vis. Otters en bevers voelen zich hier helemaal thuis.

Natte veenweiden

De resultaten van het nationaal Deltaplan voor het veenweidegebied worden zichtbaar. De bodemdaling in het Groene Hart en het Noorderpark is gestopt. Het landgebruik is afgestemd op nieuwe, hoge waterpeilen. Boeren produceren zuivel van waterbuffels en telen planten als lisdodde en kroosvaren (azolla). De afbraak van het veen is gestopt; op sommige plaatsen komt er zelfs weer nieuw veen bij. Er wordt zoetwatervis gekweekt.

De landbouw is verweven met andere functies, zoals recreatie en nieuwe natuur. Bestaande natuurgebieden zijn integraal onderdeel van een klimaatbestendig veenweide- en moeraslandschap, dat regenwater lang kan vasthouden en geleidelijk weer afgeven. Bovendien zijn er twee grote nieuwe natuurkernen gerealiseerd. Ze bestaan uit open water, rietlanden en stukken moerasbos. Daarmee zijn het ook aantrekkelijke gebieden voor extensieve recreatie.

Nieuw leven in Eemland

Het gebied langs de rivier de Eem bruist van het nieuwe leven. De Eemvallei, van Amersfoort via Hoogland en Eemland naar het Eemmeer, is ontwikkeld tot een natuurlijk rivierenlandschap Stap voor stap zijn natuurparels langs de Eem aan elkaar geregen. Bewoners zijn trots op deze nieuwe natuur en genieten er met volle teugen van.

Dankzij goed natuurbeheer en een uitstekende samenwerking tussen natuurbeheerders en boeren vormt Eemland een optimaal weidevogelgebied. Het maakt onderdeel uit van een keten van vitale weidevogelgebieden in Nederland.

Rondom steden en grote kernen liggen in 2050 aantrekkelijke en robuuste landschappen.

Deze landschappen zijn gemakkelijk toegankelijk voor de bewoners en nodigen uit tot bewegen. Daarmee dragen deze gebieden bij aan de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de Utrechtse burgers. Bedrijven zien hun werknemers graag in een mooie omgeving wonen en recreëren. De groene landschappen dragen bij aan het goede vestigingsklimaat van Utrecht en bedrijven investeren mee in deze parklandschappen. Daarnaast hebben de landschappen een belangrijke ecologische functie, doordat ze verbonden zijn met de natuur in de stad.

Een aansprekend voorbeeld van zo'n landschap is het Ringpark Utrecht: een groene gordel rondom de stad Utrecht. Het ringpark verbindt de landschappen en het erfgoed rondom Utrecht met elkaar. Het park is vanuit de stad Utrecht makkelijk bereikbaar en heeft groene lopers naar omliggende kernen. Naast recreatie en sport vinden er ook andere activiteiten plaats, zoals zorglandbouw, de productie van streekproducten en de organisatie van festiviteiten.

In 2050 zijn de harde grenzen tussen landbouw en natuur verdwenen. 'Duurzame landbouw met natuur' is in de provincie Utrecht een vanzelfsprekendheid. Boeren produceren op zo'n manier dat de leefomgeving van mens, plant en dier er beter van wordt. De kringlopen zijn op regionale schaal gesloten en boeren werken op een slimme manier samen met de natuurlijke systemen. Zo zorgen natuurlijke plaagbestrijding en een goed bodemleven voor gezonde gewassen. Kruiden in de weilanden dragen bij aan de gezondheid van het vee.

Het agrarische cultuurlandschap is rijk aan insecten, vogels, bloemen, bomenrijen en natuurlijke hagen. Het onderhoud van deze landschapselementen is een vanzelfsprekend deel van het inkomen van de boer. Deze inkomsten komen zowel uit de markt als van de overheid. Boeren werken bij het beheer van dit landschap nauw samen met groene organisaties. Bovendien vervullen boeren vaak een rol bij het beheer van de natuurgebieden.

5 Groene groei en gebiedsontwikkeling

Het aantal inwoners in de regio Utrecht is in 2050 flink gegroeid tot zo'n 1,5 miljoen. Desondanks is het oppervlak verstedelijkt gebied gelijk gebleven. De meeste mensen wonen naar alle tevredenheid in steden en dorpen, onder andere op locaties die herontwikkeld zijn. Leegstaande bedrijfsgebouwen en winkels zijn omgebouwd tot aantrekkelijke woningen.

Ook in het buitengebied zijn nieuwe huizen gebouwd. Vrijgekomen boerenerven zijn ontwikkeld tot aantrekkelijke locaties voor wonen en werken. Op een aantal goed gekozen plekken is er kleinschalig gebouwd in de groene ruimte. Hierbij is integrale gebiedsontwikkeling toegepast: vernieuwende woonconcepten zijn gecombineerd met natuur- en landschapsontwikkeling en extensieve recreatie.

Door de Gelderse Vallei loopt bijvoorbeeld een lint van nieuwe landgoederen met veel en hoogwaardig groen. Dit groene lint vormt ook een belangrijke ecologische verbinding tussen de Heuvelrug en de Veluwe. En in het

6 Energie-landschappen

De energietransitie is in 2050 voltooid en dat is ook duidelijk zichtbaar. De energie die wij gebruiken komt niet langer van 'onzichtbare' olie- en gasbronnen verder weg. Overal in de provincie zie je verschillende vormen van duurzame opwekking van energie. Met name wind en zon worden veelvuldig gebruikt. In combinatie met grootschalige energiebesparing betekent dit dat de provincie haar eigen energie opwekt en dus geheel energie-neutraal is.

Een groot deel van de duurzame energie wordt opgewekt binnen de grenzen van dorpen en steden. Daken van huizen, kantoren en bedrijven zijn optimaal benut voor zonne-energie. Op bedrijventerreinen en langs infrastructuur staan grote windturbines. En ook in het buitengebied zijn grootschalige duurzame energieprojecten

gerealiseerd. Bij de realisatie zijn verschillende ruimtelijke thema's slim met elkaar verbonden. In de nieuwe 'energielandschappen' is ook natuur tot ontwikkeling gekomen en is het erfgoed goed zichtbaar gebleven. Natuurlijk zijn deze gebieden ook bestand tegen klimaatverandering. Bewoners zijn trots op deze nieuwe landschappen; vaak profiteren ze als aandeelhouder ook van de opbrengsten. Duurzame energie is onderdeel geworden van het verhaal van het landschap. Het windpark in Lopik – het eerste van de provincie – is zelfs uitgeroepen tot provinciaal erfgoed. Voor een nadere uitwerking van dit thema verwijzen we u graag naar onze visie Energieke Landschappen bit.ly/oostbroek-energiek.

7 Klimaat adaptatie

Het klimaat is in 2050 een stuk grilliger dan nu. We hebben vaak te maken met zomerse hoosbuien, heftige stormen en droge perioden met hoge temperaturen.

Daarom houdt elk ruimtelijk project rekening met het extremere weer. Natuur- en recreatiegebieden en ook delen van het agrarische landschap zijn erop ingericht dat ze water kunnen bergen. Deze gebieden dienen ook als buffer in droge tijden. Zo is er ook altijd genoeg zoet water beschikbaar voor de landbouw. In steden en dorpen is ruimte voor waterberging en veel groen. Straten en riolen overstroomden daardoor niet en bewoners hebben zelfs in hete zomers weinig last van hittestress. Elke wijk kan zelf de effecten van klimaatverandering opvangen.

8 Mobiliteit

Er zijn in 2050 dagelijks veel efficiënte en duurzame vervoermiddelen op weg: e-bikes, hoogwaardig OV, deelconcepten en slimme oplossingen voor bevoorrading. Al in 2025 is het auto- en vrachtverkeer in de provincie gestopt met groeien. Vervoer op benzine, gas en diesel komt helemaal niet meer voor. De luchtkwaliteit in Utrechtse steden en langs snelwegen is daardoor goed. Iedereen kan opgelucht ademen, want de hele provincie voldoet ruim aan de Europese en WHO normen voor luchtkwaliteit.

De provincie Utrecht is goed bereikbaar via een fijnmazig en frequent openbaar vervoernetwerk. In steden, dorpen en in het buitengebied rijden elektrische bussen. Steden zijn onderling verbonden met lightrailverbindingen. De tracés lopen over het al bestaande wegennetwerk en schaden natuur en landschap dus niet.

Speciale fietsnelwegen zorgen ervoor dat de e-bike een volwaardig alternatief is in het woon-werkverkeer. Mede dankzij een stimulerend beleid van de provincie hebben gemeenten en bedrijven volop goede fietsvoorzieningen gerealiseerd, zoals veilige parkeerplekken.

